

Evaluarea personalității în activitatea de consiliere. Metode alternative

Irina Macsinga
Universitatea de Vest din Timișoara

Grid is actually a generic term for a number of simple rating-scale procedures. This technique is used for arriving at straightforward descriptions of how a person views the world in his or her own terms. In counseling activity, Repertory Grid Technique has some important applications, as the description of the ways in which a person thinks about his/her social environment, in order to understand the person or in support of a counseling relationship with that person. In this presentation, grid principles description will be made and an analysis of results of a hypothetical example will be done.

Keywords: repertory grid, representations, visual inspection, qualitative methods

Address of correspondence: Irina Macsinga, West University of Timisoara, Department of Psychology, 4 Vasile Parvan Bvd. room 509, 300223 Timisoara, email: irimacsi@yahoo.com

Psihologia constructelor personale – scurtă descriere

Numele lui George Kelly este legat de psihologia constructelor personale, perspectivă pe care cercetătorul o inițiază și dezvoltă pentru a explica personalitatea și comportamentul uman. Pentru a descrie structura și funcționarea sistemului de constructe al personalității, Kelly redă 1 postulat fundamental și 11 corolare, sub forma unor afirmații esențializate privind personalitatea umană.

Postulatul fundamental în psihologia constructelor personale subliniază caracterul activ al evoluției personalității, direcția activismului fiind determinată de modalitatea personală de anticipare a evenimentului. Cloninger (1993) constată că viziunea lui Kelly privind personalitatea nu semnaleză explicit existența unei forțe motivaționale, așa cum o fac majoritatea teoriilor asupra personalității, deoarece acesta consideră inutilă precizarea suportului motivațional, atâta timp cât persoana se raportează deja activ la realitate.

Acest postulat afirmă că (Kelly, 1955, p. 46):

“Personalitatea umană, prin sistemul de constructe, satisface trebuința fundamentală a individului uman de a prezice sau anticipa desfășurarea unor evenimente”.

Acest postulat subliniază ideea că personalitatea poate fi construită și re-construită prin modificarea grilei de reprezentări asupra realității, modificare ce presupune fie adăugarea de noi elemente în sistemul de constructe personale, fie remanierea celor existente, reșezarea lor, atunci când realitatea nu le mai poate confirma validitatea. De asemenea, comportamentul uman are la bază

trebuința naturală de anticipare, predicție și control a evenimentelor.

În descrierea personalității, Kelly introduce noțiunea de *construct personal*. Această noțiune se referă la modul în care individul uman percepe, înțelege, prezice și interpretează lumea sau realitatea. Fiecare construct personal funcționează ca o ipoteză, ca o posibilă cale de construire a mediului fizic și social. Constructele personale se formează în urma experiențelor repetate și ele pot fi revizuite, îmbogățite, ca efect al acestor experiențe. Constructul personal reflectă modul unic, individual de interpretare și semnificare a lumii.

Oamenii își construiesc propria imagine despre realitate și despre viața relațională, evaluând și organizând experiențele sub forma unor constructe personale care le va permite exercitarea unui control asupra evenimentelor. Comportamentul, ca expresie a personalității, poate fi cunoscut prin analiza și interpretarea sistemului de constructe care constituie sfera personalității. Persoana va aplica, astfel, aceste constructe în înțelegerea realității, a evenimentelor de viață și a relațiilor sociale.

Revenind la postulatul fundamental, dacă predicția se împlinește, adică evenimentul sau comportamentul se realizează sub forma anticipată de persoană, atunci are loc validarea constructului; în caz contrar, are loc invalidarea lui. Această ciclicitate – *anticipare evenimentială – experiență – confirmare / infirmare – reconstrucție* – poate fi redată în modul următor (Neimeyer, 1985, în Cloninger, 1993, p. 414):

Ciclul unei experiențe personale (Neimeyer, 1985)

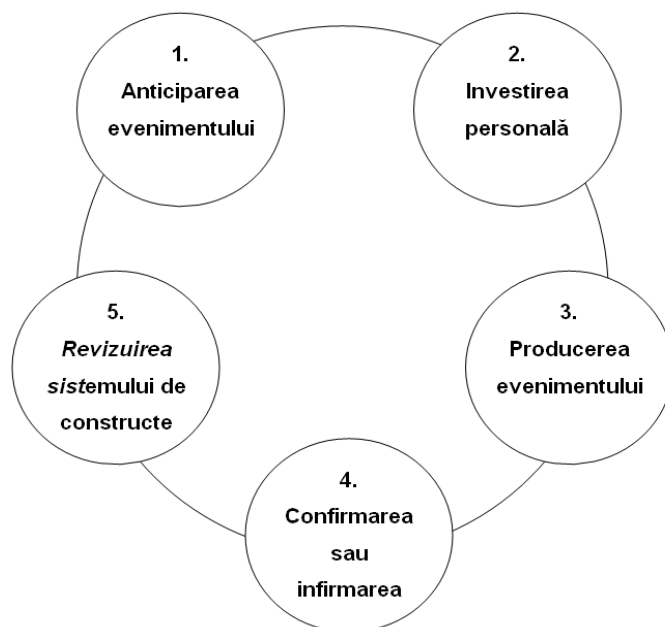

Figura 1. Ciclul unei experiențe personale

Dezvoltarea personalității – emoții și sentimente

Conform postulatului fundamental, sistemul de constructe personale este supus unor schimbări și reconstrucții permanente, în funcție de confirmarea sau infirmarea ipotezei avansate. Deoarece personalitatea este prefigurată ca sistem de constructe inter-relaționate, organizate și ierarhizate, rezultă că aceasta conține, intrinsec, posibilitatea schimbării.

Schimbările care survin pe planul dezvoltării personalității sunt legate, afirmă Kelly, de anumite emoții și sentimente.

Trăirile afective fundamentale care însoțesc restructurarea sistemului de constructe personale sunt (Clonninger, 1993, p. 422-423):

- *Insecuritatea* care se asociază conștientizării schimbărilor iminente ale modului de reprezentare a realității. Sentimentul culpabilității însoțește, de asemenea, “dislocarea” structurilor centrale ale personalității, adică a sistemului de constructe. Insecuritatea este indusă de schimbările majore ale existenței, în sensul anticipării unor evenimente semnificative, cum ar fi moartea. În general, toate experiențele de viață care conduc la schimbări în constructele centrale (cele legate de identitate) provoacă apariția acestor sentimente. Atunci când sistemul de constructe personale suferă modificări prin intervenția accidentală a unui nou construct, apare *teama*.
- Diferențind cele două trăiri afective, insecuritatea și *teama*, care ambele însoțesc modificările de la nivelul personalității, Clonninger (1993, p. 423) interpretează aceste diferențe, astfel: “*cu cât ne gândim mai puțin la ceea ce ne frământă, cu atât crește teama; cu cât ne gândim mai mult la ceea ce ne frământă, cu atât crește sentimentul de insecuritate*”.
- *Anxietatea* se instalează atunci când evenimentele cu care ne confruntăm nu au corespondență în sistemul de constructe personale prin care controlăm și anticipăm

evenimentele și comportamentele. Modalitatea de a diminua anxietatea este schimbarea modului de reprezentare a realității, a existenței, în general, adică schimbarea constructelor personale. Dacă anticiparea evenimentului reprezintă funcția principală a sistemului de constructe, atunci anxietatea devine semnul eșecului construcției personale și al nevoii de schimbare.

- *Ostilitatea* – modificările la nivelul sistemului de constructe personale este un proces cu implicări voluntare puternice. Uneori, este mai facilă adăugarea de noi constructe decât schimbarea acestora. Din această perspectivă, Kelly definește anxietatea ca (Kelly, 1955, p. 509): “*efortul personal continuu de a valida o anumită predicție socială care s-a dovedit deja a fi sortită eșecului, deci invalidată de experiențele reale*”.

Referitor la modul în care Kelly descrie sistemul de constructe personale și dezvoltarea personalității, criticile se îndreaptă asupra caracterului puternic intelectualizat al teoriei sale, prin noțiunea de construct accentuându-se aspectul cognitiv, în defavoarea aspectelor de ordin afectiv ale personalității.

Unii cercetători argumentează că teoria constructelor personale nu ia în considerare și efectele emoțiilor asupra personalității, ci le consideră doar ca pe elemente care se asociază schimbărilor din cadrul personalității.

Grila de repertorii personale - structura

Pornind de la aceste asumții teoretice, Kelly construiește un instrument de evaluare a constructelor personale înțelese ca modalități subiective de reprezentare a realității. Repertoriul personal se referă la ansamblul constructelor personale ale unui individ. Grila de repertorii personale are avantajul de a fi o tehnică de tip calitativ, analitico-interpretativă în esență, dar care totodată permite analize statistice complexe. Din perspectivă metodologică,

grila de repertorii personale reface puntea dintre tehnicile de cercetare calitativă și cantitativă.

Pentru fiecare grilă trebuie specificate patru componente: tema principală care face subiectul grilei; elementele grilei; constructele și sistemul de evaluare.

Tema grilei se referă la un segment al realității, un fenomen care se supune evaluării prin aplicarea unor constructe elementelor grilei. Aceasta este selectată în funcție de scopul investigației și va influența alegerea ulterioară a elementelor grilei. Tema trebuie întotdeauna specificată cu claritate înainte de stabilirea elementelor și constructelor. Un construct de genul „*relaxat - tensionat*” se poate aplica multor persoane, situații sau evenimente, dar constructul „*exerciții structurate – exerciții nestructurate*” restrânge tema la un subiect specific privind *situațiile de învățare mai degrabă decât la alte subiecte*.

Fransella, Bell și Bannister (2004) subliniază faptul că unul dintre cele mai dificile aspecte de controlat în grilă este că acest instrument poate fi utilizat în scopuri diverse, dar numai unul singur la un moment dat poate prevala. Această remarcă ne duce cu gândul la alegerea temei sau subiectului și a importanței acestui aspect. Tema poate fi selectată de către evaluator, iar ghidarea interviului trebuie realizată în așa fel încât persoana să producă constructe relaționate cu scopul pe care și l-a propus evaluatorul. De asemenea, există și posibilitatea ca tema să fie aleasă consultând persoana interviuată.

Elementele grilei pot fi persoane, situații, evenimente sau obiecte. Sarcina subiectului este de a găsi câteva caracteristici, trăsături prin care două dintre elementele grilei se aseamănă și se diferențiază de al treilea. De pildă, dacă tema centrală a grilei este înțelegerea modului în care o persoană își reprezintă relația de prietenie, atunci elementele grilei vor fi numele prietenilor săi. Persoana investigată trebuie să redea câteva atribute prin care doi dintre prietenii săi se aseamănă și se diferențiază de al treilea. A alege setul adecvat de elemente este un aspect crucial în construirea grilei, deoarece acesta va determina tipurile de constructe obținute. Date fiind elementele grilei, selectate în acord cu scopul (tema sau subiectul) urmărit, persoanele interviuate vor reda constructele.

Există câteva reguli în alegerea elementelor grilei (Stewart & Stewart, 1980):

- elementele trebuie să fie *discrete*, astfel încât prin evaluarea pe care persoana o face acestora, după principiul asemănării și diferențierii, să se reducă sentimentul de disconfort cauzat de aplicarea unor atribute elementelor grilei care pot fi, printre altele, persoane nu numai cunoscute, ci și investite emoțional (de pildă, „fratele”, „șeful”, „iubita”, etc);
- elementele trebuie să fie *omogene*, se recomandă a nu se mixa clasele de elemente: oameni cu lucruri, lucruri cu activități. Practica arată că a lucra cu unul sau mai multe seturi neomogene de elemente va crește dificultatea procedurii și va îngreuna manipularea constructelor;
- elementele trebuie selectate, astfel încât să nu fie *subcategorii* ale altor elemente, deoarece subcategoria este firesc și logic să conțină toate aspectele și atributele categoriei, fapt care face comparația celor două elemente ale grilei (categoria cu subcategoria) dificilă.

Setul de elemente este comparat în mod sistematic, pentru a descoperi constructele persoanei. În ceea ce privește alegerea elementelor, cercetătorii explică trei posibilități: elementele pot fi alese de către evaluator, pe baza cunoașterii sale anterioare și în funcție de scopul

evaluării; elementele pot fi selectate de către persoana interviuată, în acest fel având siguranța că tema sau subiectul este reprezentat din punctul său de vedere, riscul aici constând în eventuala omitere a unor elemente de care evaluatorul să fie interesat; elementele grilei pot fi alese ca efect al discuției și negocierii dintre evaluator și persoana evaluată – o variantă particulară ia în considerare și posibilitatea ca evaluatorul să propună, pe lângă elementele avansate de către persoana evaluată, și altele pe care le consideră ca aspecte cheie pentru atingerea scopului.

Constructele reprezintă unitățile bazale de descriere și analiză a grilei. Sistemul de constructe al persoanei este alcătuit dintr-un număr finit de constructe dihotomice. „Bun – rău”, „frumos – urât”, „moral – imoral” sunt câteva exemple de astfel de constructe. Cei doi poli sunt polul asemănării și cel al diferențierii, denumiți astfel după modul în care aceștia sunt evaluați în grilă. Nu putem înțelege ce înseamnă „bun” până nu ne dăm seama care sunt alternativele (după cum spunea Kelly, nu înțelegi ce înseamnă „bun” dacă nu ai sensul lui „rău”). Aceste constructe nu este necesar să se afle într-un raport de opoziție logică: o persoană poate opune atributului « bun », atributul « urât » și nu « rău ». Este foarte important în analiza răspunsurilor subiectului modul în care acesta își construiește dihotomic realitatea sau tema centrală a reprezentărilor sale.

Evaluarea elementelor grilei în funcție de fiecare construct rezultat presupune o procedură prin care persoana acordă o valoare fiecărui element, la nivelul fiecărui construct, pe o scală care în majoritatea aplicațiilor are 5 trepte, mergând de la 1 punct la 5 puncte. Acest aspect cuprins în grilă reprezintă un avantaj incontestabil al acestei tehnici, în sensul că redă o imagine exactă a ceea ce persoana a dorit să spună referitor la fiecare element al grilei, elemente selectate în concordanță cu tema.

Deoarece, prin pașii procedurali ai grilei, se permite pe de o parte persoanei să își exprime propriile constructe, adică să își reprezinte lumea în termeni personali și, pe de altă parte, să facă propria evaluare a elementelor după aceste constructe, grila de repertorii personale prezintă avantajul eliminării subiectivității evaluatorului, risc implicat în probele psihometrice.

Revenind la problema aprecierii de către subiect a elementelor grilei de-a lungul fiecărui construct personal, Hisrich (1990) afirmă că, în general, chiar dacă scala pe 7 puncte este mai apropiată de limitele umane de discriminare, tot ceea ce depășește 5 puncte creează o sarcină foarte dificil de examinat vizual. Datorită acestui fapt, autorii recomandă ca ideală evaluarea pe o scală de 5 puncte.

Grila de repertorii personale – pași. Importanța în activitatea de consiliere

Jankowicz (2004) descrie 10 pași în procedura de aplicare a grilei, și anume:

1. Alegerea temei care va fi anunțată persoanei evaluate.
2. Alegerea setului de elemente, în acord cu tema (persoane, obiecte, activități, evenimente).
3. Explicarea procedurii urmată de subiectul evaluat, de comparare sistematică a elementelor.
4. Demararea procedurii: se iau câte trei elemente și se întreabă prin ce se aseamănă două dintre ele și se deosebesc de al treilea.

5. Justificarea răspunsului: persoanei i se cere să specifice acea caracteristică prin care două elemente ale grilei se aseamănă, precum și caracteristica ce face diferența dintre aceste două elemente și al treilea. Acestea se trec de către evaluator în grilă, în partea stângă polul asemănării și în dreapta polul diferențierii, astfel încât să se obțină o expresie bipolară a cuvintelor sau frazelor. Această expresie reprezintă constructul persoanei.
6. Verificarea faptului că evaluatorul a înțeles ceea ce dorea să spună persoana evaluată.
7. Prezentarea constructelor astfel obținute pe o scală de la 1 (stânga) la 5 puncte (dreapta).
8. Evaluarea de către persoana interviuată a fiecăruia dintre cele trei elemente selectate la punctul 4, pe această scală cu 5 puncte.
9. Evaluarea celorlalte elemente rămase ale grilei, după același principiu.
10. Repetarea fazelor, începând de la pasul 4 până la pasul 8, considerând alte triade de elemente, până la epuizarea acestora. Persoana respectă regula asemănării-diferențierii, iar evaluatorul va nota pe grilă constructele. Din nou, subiectul va evalua elementele rămase pe scala de la 1 la 5 puncte.

În ceea ce privește unele dintre cele mai frecvente aplicații ale grilei de constructe (repertorii) personale în activitatea de consiliere, acestea se referă la:

- Evaluarea activității, metodelor, procedurilor și intervenției realizate de către consilieri, ca segment al unui proces de supervizare;
- Evaluarea calității metodelor de cunoaștere psihologică aplicate în consiliere de către un grup de experți / specialiști;
- Descrierea modului în care o persoană își reprezintă realitatea sa socială (relații familiale, grup de prieteni, etc) în scopul cunoașterii personalității sale sau în scopul pregătirii interacțiunii cu consilierul;
- Identificarea modului în care persoana / clientul își reprezintă propriul traseu educațional și profesional, pentru a-i oferi suport în decizia privind cariera;
- Identificarea și analiza modului în care clientul își reprezintă persoana consilierului, activitatea și relația de consiliere.

Exemplu de lucru

În continuare, luând în considerare una dintre liniile aplicative de mai sus, vom explica pe un exemplu ipotetic

procedura aplicării grilei pentru evaluarea constructelor personale.

Scopul aplicării acestei tehnici să presupunem că ar fi, în acest exemplu, identificarea modului în care un potențial client își reprezintă persoana consilierului. Analiza imaginii mentale pe care clientul o deține privitor la categoria „consilier”, a modalității de configurare a caracteristicilor asociate pe plan mental cu această „realitate” furnizează informații utile și pertinente care ajută la optimizarea relației de consiliere (Neimeyer, 1989).

Topica grilei se stabilește în acord cu scopul investigației – în acest caz, topica ar fi „potențiale surse de consiliere”.

Elementele grilei sunt: psihologul; consilierul; profesorul; secretara; prietenul cel mai bun; mama

După stabilirea topicii și evidențierea elementelor, următorul pas constă în a lua două câte două elemente din listă (precizând persoanei interviuete ca pentru fiecare element să se gândească la o persoană concretă, din viața sa) și de a cere persoanei să spună: (a) dacă ele se aseamănă sau se deosebesc; (b) care este aspectul / caracteristica prin care se aseamănă sau se deosebesc; (c) care este opusul acelei caracteristici.

Pentru elementele de mai sus, se consideră următoarele 6 perechi: (1) – (4); (3) – (5); (2) – (6); (4) – (3); (5) – (1) și (6) – (4).

Presupunem că, în urma evaluării de către persoană a fiecărei perechi de elemente din punct de vedere al asemănării și diferențierii, obținem următoarele caracteristici și opusele lor:

Perechea	A / D	Caracteristica și opusul
(1) – (4)	D	Își controlează emoțiile – Se agită, nu se controlează
(3) – (5)	A	Bogat – Sărac
(2) – (6)	A	Mereu bănuiește câte ceva – are încredere
(4) – (3)	D	Înțelege ce vorbește – nu înțelege nimic din ce vorbește
(5) – (1)	D	Știe să țină un secret – Vorbește cu toată lumea
(6) – (4)	A	Frumos – Urât

După ce persoana a redat aceste perechi de caracteristici, i se cere să evalueze fiecare element al grilei, pe o scală de la 1 la 5, în funcție de fiecare construct – criteriu obținut. Rezultatele evaluării se înregistrează în următorul tabel:

Tabelul 1. Model de grilă de repertorii completată.

	E1	E2	E3	E4	E5	E6	5
1	psiholog	consilier	profesor	secretară	prieten	mama	5
Își controlează emoțiile, calm	1	2	4	4	2	4	Nu se controlează, agitat
Bogat	2	3	4	2	4	2	Sărac
Mereu bănuiește câte ceva	1	1			4	1	Are încredere
Înțelege ce vorbește	4	4	4	1	1	3	Nu înțelege nimic din ce vorbește
Știe să țină un secret	5	1	3	4	1	2	Vorbește cu toată lumea
Frumos	2	3	2	1		2	Urât

După ce grila de repertorii a fost completată, prin acordarea unei valori fiecărui element de-a lungul fiecărui construct personal, se trece la procedura de analiză a rezultatelor. Tehnica grilei de repertorii personale are avantajul realizării a două forme de analiză – manuală și computerizată. În acest articol, nu vom reda modalitatea efectivă de analiză, dar vom reliefa principalele repere metodologice în procesul analitic și interpretativ al grilei de repertorii personale.

Yorke (1989) arată că planul analizei grilei are în vedere mai multe tehnici:

- *Calcularea frecvențelor* – se înregistrează de câte ori elementele sau constructele particulare sunt menționate. Deși această tehnică se utilizează și în cazul unei testări individuale, ea se aplică îndeosebi pe un lot de subiecți, în scopul identificării tendințelor comune.
- *Analiza de conținut* – se selectează categoriile și apoi se asignează elementele și constructele acestor categorii.
- *Investigarea vizuală* – aceasta este, în fapt, o “baleiere” a câmpului perceptiv și totodată o analiză primară a răspunsului.

Pentru exemplul anterior, ne vom opri la analiza primară a informației rezultate din grilă care ia forma inspecției vizuale a grilei. Ceea ce ne interesează, conform scopului explicitat anterior, este modul în care se structurează anumite atribute și caracteristici pentru a configura reprezentarea mentală asupra consilierului.

Conform grilei, urmărind punctele pe care subiectul le acordă în evaluarea elementului “consilier”, observăm că acesta este asociat semnificativ cu următoarele expresii:

- “calm, își controlează emoțiile (nota 2)
- “mereu bănuiește câte ceva” (nota 1)
- “știe să țină un secret” (nota 1)
- “nu înțelegi aproape nimic din ce vorbește” (nota 4)

Persoana acordă nota 3 la nivelul constructelor “bogat – sărac”, respectiv “frumos – urât”, ceea ce denotă faptul că aceste atribute nu sunt în mod semnificativ asociate cu persoana consilierului. Pe planul mental al subiectului, figura consilierului este asociată semnificativ cu dimensiunile psihologice: (1) calmitate – nervozitate; (2) suspiciune – încredere; (3) respectă – nu respectă confidențialitatea; (4) limbaj dificil – limbaj accesibil. De asemenea, figura consilierului este asociată nesemnificativ (necaracteristic) cu dimensiunile: (1) sărac – bogat; (2) frumos – urât.

Conform notelor acordate, rezultă următorul tablou descriptiv al consilierului: “*este o persoană la care nu este important dacă e bogat sau sărac, frumos sau urât, care este în schimb o persoană calmă, care respectă confidențialitatea, suspicioasă și cu un limbaj destul de dificil de înțeles*”.

Dacă “traducem” constructele rezultate (care funcționează totodată ca și crierii de evaluare a elementelor grilei) în aspecte ale Selfului, putem spune că, în reprezentarea consilierului pe planul mental al persoanei, există un aspect al Selfului fizic (frumos – urât), un aspect al Eului de statut (bogat – sărac), un aspect al Eului dinamic, temperamental (calm), un aspect aptitudinal (limbaj dificil de înțeles) și două aspecte ale Selfului aptitudinal – valoric (respectă confidențialitatea, suspicios).

Acest fapt arată că, în cazul persoanei analizate, nucleul tare al reprezentărilor sale asupra consilierului este constituit din calități moral – valorice, temperamentale și

aptitudinale și mai puțin din atribute fizice sau din sfera statutului economic.

Avantaje ale utilizării metodelor indirecte în evaluare

Grila de constructe (repertorii) personale face parte din metodele indirecte de cunoaștere psihologică care reprezintă un ansamblu de tehnici și procedee prin care reprezentările, valorile, atitudinile, trăsăturile de personalitate sunt deduse de către cercetător din manifestări verbale sau comportamentale propriu-zise, spontane sau provocate ale subiectului, fără ca acesta să cunoască prea bine scopul urmărit.

Există o serie de avantaje ale grilei de constructe personale:

- Este o metodă integrativă care reface legătura dintre tehnicile de tip cantitativ (măsurabil, cuantificabil) și cele de tip calitativ (analitico-interpretative), având avantajul surprinderii individualității, subiectivității, prin prelucrări statistice.
- Asigură predicții cu grad înalt de precizie la nivelul comportamentului individual sau comportamentului grupurilor mici.
- Permite descrierea și auto-evaluarea sistemului personal de valori al individului testat, dar și înregistrarea, analiza și interpretarea varietății de opinii ale grupului privitor la un anumit aspect.
- Aduce o creștere semnificativă a obiectivității evaluării, înlăturând eroarea observatorului. Aceasta se referă la faptul că experiența personală și cunoștințele anterioare, voluntar sau involuntar, vor structura un set de așteptări din partea evaluatorului privind modul în care o persoană se comportă într-o anumită situație. Aceste așteptări vor deforma într-o oarecare măsură procesul și rezultatul evaluării.
- Limitează intervenția experților în analiza și interpretarea datelor rezultate. Grila nu este interpretată de un expert care judecă unde și care sunt problemele și ce soluții se impun, ci acestea se discută cu persoana interviuată, iar soluțiile vin de la aceasta din urmă.
- Apelează la cunoștințele implicite ale persoanei, nefiind o metodă de tip self-report, de aici decurgând avantajul unei dezirabilități sociale a răspunsului foarte scăzută, concomitent cu creșterea acurateții datelor culese și a valorii lor predictive.
- Propune persoanei investigate o sarcină foarte simplă, clară și inteligibilă.
- Permite evaluatorului atât o inspecție vizuală rapidă a grilei (analiza primară a datelor), cât și o analiză de profunzime a aspectelor vizate.
- Elementele și constructele grilei sunt selectate în funcție de fiecare situație și de scopul urmărit, având astfel o structură și o funcționalitate cu flexibilitate crescută.
- Tehnica permite atât o analiză manuală, cât și una computerizată.
- Permite colectarea unui număr mare de date referitoare la aspecte ale personalității mai dificil de cuantificat (valori și atitudini), la nivel individual sau de grup mic, într-un timp relativ scurt.
- Tehnica poate fi utilizată în moduri diferite și în scopuri diferite, principiile de construcție, de aplicare și de analiză fiind aceleași.

Bibliografie

- Cloninger, C. (1993). *Theories of Personality*, Routledge, London
- Fransella, F., Bell, R., Bannister, D. (2004). *A Manual of Repertory Grid Technique*, Routledge, London
- Hisrich, R.D. (1990). Intuition in venture capital decisions: an exploratory study using a new technique, *Journal of Business Venturing*, 5, 49-62
- Jankowicz, D. (2004). *The easy guide to Repertory Grids*, Wiley, London
- Kelly, G.A. (1955/1991). *The Psychology of Personal Constructs*, Routledge, London
- Neimeyer, G.J (1985). *Personal constructs in depression*, Croom Helm, London
- Neimeyer, G.J (1989). Applications of repertory grid technique to vocational assessment, *Journal of Counseling and Development*, 67, 585-589.
- Stewart, A., Stewart, V. (1980). *Business Applications of the Repertory Grid*, McGraw Hill, London
- Yorke, M. (1989). The intolerable wrestle: words, numbers and meanings, *International Journal of Personal Construct Psychology*, 2, 65-76